ARAŞTIRMA MAKALESİ
RESEARCH ARTICLE

Türk Psikiyatri Dergisi 2023;34(4):223–234
https://doi.org/10.5080/u26262

Bağlanma Ölçümü için Yeni Bir Araç: Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği (BTZTÖ)

Ece VARLIK ÖZSOY[1], Nesrin HİSLİ ŞAHİN[2]

ÖZET

Amaç: Çalışmanın amacı, bağlanmayı çeşitli boyutlarıyla ölçen, özgün bir ölçek geliştirmektir.

Yöntem: Çalışma altı aşamada tamamlanmıştır. İlk olarak; bağlanma ile ilgili alanyazın ve ölçme araçları araştırılmış, madde havuzu oluşturularak maddelerin anlaşılırlığı ile maddelerin yüzeysel geçerliği 20 kişilik bir hakem grubunda incelenmiştir. Taslak ölçek 307 kişilik bir örneklemde, kriter ölçümü olarak Kısa Semptom Envanteri ile birlikte uygulanmış, faktör analizleri ile madde seçimleri tamamlanmış, 33 maddelik ölçeğe, "Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği" (BTZTÖ) adı verilmiştir. Sonraki aşamada, BTZTÖ'nin, 407 kişilik bir örneklemde yeni kriter ölçümleriyle birlikte (Yakın İlişkiler Yaşantı Envanteri, Anne Babaya Bağlanma Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği, Stres Belirtileri Ölçeği) geçerlik ve güvenilirliği incelenmiş, 60 kişilik yeni bir örneklemde ise test-tekrar-test uygulaması yapılmıştır. Sonrasında ölçek, eklenen 7 yeni maddeyle birlikte 283 kişilik yeni bir örneklemde incelenmiştir. Oluşan 40 maddelik ölçeğin, bu kez maddeleri karışık sırayla yazılarak 264 kişilik yeni bir örneklemde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri tekrar yapılmıştır.

Bulgular: Ölçeğin altı boyutlu bir yapısı olup, boyutların güvenirlik katsayılarının 0,72 ile 0,86 arasında değiştiği görülmüştür. Bu alt-boyutlar kendi aralarında gruplanarak, "Güvenli Bağlanma" ve "Güvensiz Bağlanma" olarak da değerlendirilebilir.

Sonuç: BTZTÖ'nin Türk kültürü için, bağlanma olgusunu çeşitli boyutlarıyla geçerli ve güvenilir bir şekilde ölçtüğü ileri sürülebilir.

Anahtar Sözcükler: Güvenli Bağlanma, Güvensiz Bağlanma, Zihinsel Temsiller

ABSTRACT

A New Attachment Assessment Tool: Attachment-Based Mental Representation Scale (ABMRS)

Objective: The goal of this study is to develop a new assessment tool to measure attachment.

Method: The study consisted of six stages. Initially, in order to develo an itm pool, the current attachment literature and measuring tools were examined. The clarity of the items and the face validity were evaluated with a group of 20 'judges'. The draft scale was given to 307 individuals, using the Brief Symptom Inventory as a criterion measure. Selection of the items was completed with factor analyses, and the resulting 33 item scale was named, "Attachment-Based Mental Representation Scale" (ABMRS). Later, with a sample of 407 individuals, the reliability and validity analyses of this 33item scale were conducted, using different criteria measures namely, Experiences in Close Relationships Inventory, The Parental Bonding Instrument, UCLA Loneliness Scale, Stress Audit Scale. Then, the test-retest reliability was investigated with a new sample of 60 individuals. With the addition of 7 more items, the Scale was administred to 283 people to investigate the psychometric properties. Lastly, the new 40-item Scale, with the items written in a mixed order, was applied to a different sample of 264 participants, and exploratory and confirmatory factor analyses were conducted.

Results: The scale has a six-dimensional structure, and it has been observed that the reliability coefficients of the dimensions vary between 0.72 and 0.86. These sub-dimensions can be grouped together and evaluated as "Secure Attachment" and "Insecure Attachment".

Conclusion: It can be argued that the ABMRS validly and reliably measures the attachment phenomenon with various dimensions for Turkish culture.

Keywords: Secure/insecure Attachment, Mental Representation

Geliş Tarihi: 03.01.2021, **Kabul Tarihi:** 17.11.2021, **Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 25.10.2022

[1]Psik. Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniv. , Edebiyat Fak., Psikoloji Bl., Uygulamalı (Klinik) Psikoloji AD, Antalya, Türkiye., [2]Psik. Prof., Fairleigh Dickinson Üniversitesi, Psikoloji ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü, New Jersey, ABD.

Dr. Ece Varlık Özsoy, e-posta: ecevarlik@yahoo.com

GİRİŞ

Bağlanma, birçok kaynakta çocuk ile bakım veren kişi arasında gelişen, çocuğun bakım veren kişiyle yakınlık arayışı ile kendini gösteren, özellikle stres durumlarında belirginleşen, tutarlılığı ve sürekliliği olan duygusal bir bağ olarak tanımlanmaktadır (Thompson 2002, Kesebir ve ark. 2011). Bağlanmanın doğum öncesi dönem ile başladığı; yalnızca çocukluk ile sınırlı olmayıp, yaşam boyunca sürmekte olduğu bilinmektedir. Bağlanma yaşam boyu sürerken, doğası ve ifade ediliş şekli değişmektedir.

Bağlanma konusundaki ilk araştırmaları, hayvan gözlem ve deneyleri ile John Bowlby ve çalışma arkadaşları yapmıştır. Bowlby (1969, 1973), bebek ve bakım veren arasında oluşan güven duygusunun, kişinin kendisi ve diğerleri hakkında olumlu modeller geliştirebilmesi için temel bir yapı oluşturduğunu ileri sürerek, bu sırada oluşan modelleri de "içsel çalışan modeller" (internal working models) ya da "zihinsel temsiller" (mental representations) olarak adlandırmıştır. Bununla bağlantılı olarak, bağlanma kuramı çerçevesinde bağlanma figürleri ile şekillenen temsillerin, yetişkin dönemdeki kişilerarası ilişkiler için birer prototip (şema) oluşturduğu düşünülmektedir (Tolan 2002). Bowlby (1973) ve Ainsworth (1989) bağlanma biçimlerinin, erken yaşlarda ebeveyn etkileşimi ile şekillendiğini belirterek, sonraki yıllarda yakın ilişkilerdeki iletişimi, beklentileri, inançları, ihtiyaçları, duygu düzenleme stratejilerini ve diğer sosyal davranışları etkilediğini öne sürmektedirler.

Ainsworth ve arkadaşları (1978), yaptıkları bir çalışmada, Bowlby'nin bağlanma kuramını temel alarak, erken yaştaki çocukları, annelerinden ayrılma ve yeniden birleşme durumlarındaki davranışsal tepkilerine göre, farklı bağlanma tarzları içinde sınıflandırmışlardır. "Yabancı Ortam" uygulaması (deneyi) olarak bilinen yöntemle, anne ve çocuk arasındaki bağlanmayı; güvenli (secure), kaygılı/kararsız (anxious-ambivalent) ve kaçınmacı (avoidant) olmak üzere üç temel kategoride ele almışlardır.

Hazan ve Shaver (1987), Ainsworth'un ortaya koymuş olduğu üçlü bağlanma biçiminin, yetişkin yaşamında da yakın ya da romantik olarak nitelendirilebilecek ilişkilerde gözlendiği yönünde çalışmalar yapmışlardır. Araştırmacılar, yetişkinlikte yaşanan bağlanmanın, bebek ve ebeveyn arasındaki bağlanmadan farklılaştığını savunmakla birlikte güvenli, kaygılı-kararsız ve kaygılı-kaçınan bağlanma biçimlerinin yetişkinlikte de ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir (Cooper ve ark. 1998).

Sonraki çalışmalarda ise, Bartholomew ve Horowitz (1991), yetişkinlerdeki bağlanma tarzlarını katı kategorilerle açıklamak yerine, Bowlby'nin iki zihinsel temsili çerçevesinde, "benliğe" ve "başkalarına" ilişkin temsiller bağlamında, farklı bir şekilde tanımlamışlardır. Bu modelde, benlik ve başkaları temsillerinin olumlu ya da olumsuz olmasına göre dört temel bağlanma örüntüsü önermişlerdir. Daha sonra bu model, "Dörtlü Bağlanma Modeli (DBM)" olarak adlandırılmıştır (Bartholomew ve Horowitz 1991).

Main ve arkadaşları (1985) geliştirmiş olduğu Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (YBG-AAI) bağlanmanın klinik anlamda ölçümü için altın standart olarak kabul edilmektedir. Yaklaşık 1 saat süren bu yarı yapılandırılmış görüşmenin amacı bebek-ebeveyn veya çocuk-ebeveyn bağlanma deneyimleri ve ilişkilerinin yetişkinlikteki rolünü incelemek ve böylelikle bağlanmaya ilişkin zihinsel temsillerin ortaya çıkartılmasıdır. YBG aynı zamanda bağlanmanın projektif olarak değerlendirilmesini hedeflemekte ve bu sebeple resim gösterme, hikaye tamamlama gibi tekniklerden de yararlanmaktadır (Van Ijzendoorn 1995).

Brennan ve arkadaşları (1998) da yetişkin bağlanmasındaki temel boyutları belirlemek için sık kullanılan bağlanma ölçeklerinden yola çıkarak yaptığı istatistiksel değerlendirme sonucunda yakın ilişkilerde "kaygı" ve "kaçınma" olmak üzere iki temel boyut olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Ülkemizde yapılan bağlanma çalışmalarına genel olarak bakıldığında, bunların, bebeklik ve çocuklukta ebeveyne bağlanma (Atasoy ve ark. 1997, Uluç ve Öktem 2009), ebeveyn rolleri (Güngör 2000, Çamurlu-Keser 2006, Salahur 2010), algılanan ana-baba tutumları (Demirli 2012), algılanan ebeveyn tarzları (Özer, 2011), problem çözme (Ergin ve Dağ 2013, Arslan ve ark. 2012, İlhan 2012, Türköz 2007, Ergin 2009), sosyal beceri (Seven 2006), benlik algısı (Sümer ve Anafarta Şendağ 2009, Hamarta 2004), çeşitli kişisel özellikler (Onur 2006, Saya 2006, Morsünbül 2014), iş doyumu (Demirkan 2006), yakın ilişkiler (Büyüksahin 2001, Karakurt 2001, Sümer 2006, Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu 2006, Bahadır 2006, Beştav 2007, Kankotan 2008, Açık 2008, Çakır 2008), toplumsal roller (Morsünbül ve Tümen 2008, İlhan 2012), psikopatoloji (Eker 2019, Sabuncuoglu ve Berkem 2006, Oral 2006, Erdoğan 2007, Çeri 2009, Erdoğan 2010, Pazvantoğlu ve ark. 2013, Dağ ve Gülüm 2013, Erdiman 2010) veya psikolojik rahatsızlık belirtileri (Sözügeçer 2011, Ayaz ve ark. 2012, Batıgün ve Büyükşahin 2008, Yaka 2011, Keklik 2011, Gündüz 2013, Türe 2013) ile ilgili çalışmalar olduğu görülmektedir.

Bulgular genellenecek olursa; güvenli bağlanan bireylerin daha sağlıklı iletişim kurdukları, iş doyumu ve yaşam memnuniyetlerinin daha yüksek olduğu, problem çözme becerilerinin, atılganlık ve kendilik saygılarının daha yüksek olduğu gösterilmektedir (Güngör 2000, Arslan 2008, Morsünbül ve Tümen 2008, Büyükşahin 2001, Tutarel-Kışlak ve Çavuşoğlu 2006, Bahadır 2006, Ergin ve Dağ 2013, Morsünbül 2014). Bu bulgular; yurt dışında yapılan çalışmalarla da tutarlılık ve benzerlik göstermektedir.

Bağlanma olgusunun ölçülmesine gelince; doğası gereği, bunun oldukça zor olduğu, bu nedenle de konuya farklı şekillerde yaklaşan çeşitli ölçüm araçları geliştirildiği görülmektedir.

Birçok araştırmacı bağlanmayı farklı açılardan ele alarak ölçmeye çalışmışlardır. Her bir bağlanma biçiminin klinik görünümleri farklı farklıdır, ileriye ve geriye dönük olarak bireyin yaşamında, iç dünyasında, ikili ilişkilerinde ve kendisini, diğerlerini ve dünyayı algılayışında bireye özgü yansımaları vardır. Bunu gözlemek görece kolay olsa da nesnel olarak ele almak oldukça zordur (Thompson 2002, Kesebir ve ark. 2011).

Bağlanmanın genç yetişkin ve yetişkinlerde değerlendirilmesi için geliştirilmiş olan ölçüm araçları üç başlıkta ele alınabilmektedir. Bunlar; gözlem veya mülakata dayalı yöntemler, davranışsal değerlendirme yöntemleri ve öz-bildirim değerlendirmesi şeklindedir (Crowell ve ark. 2008). Gözlem ve mülakata dayalı yöntemler için "Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (YBG-AAI)" (Main ve ark. 1985), "Yetişkin Bağlanma Yansıtması" (George ve West 2001) örnek olarak verilebilir. Bağlanmanın davranışsal değerlendirmesi için ise "Güvenli Üs Puanlama Sistemi (SBSS)" örnek olarak verilebilir. Bu ölçümde partnerlerin davranışları standart olarak verilen etkileşimsel bir görev esnasında kayıt altına alınarak güvenli üs temelinde, destek arama ve destek verme boyutlarıyla incelenmektedir (Crowel ve ark 2002). Zihinsel temsillerin tetiklenebileceği kılavuz kelimelerden oluşan hikaye taslaklarıyla oluşturulan "Güvenli Üs Senaryosu" da davranışsal bir değerlendirme olarak görülmektedir (Waters ve Waters, 2006). Bağlanmanın değerlendirildiği bir diğer ölçüm yöntemi olan öz-bildirim değerlendirmesine bakıldığında ise Ana Babaya Bağlanma Ölçeği (Parker ve ark.1979), Bağlanma Öyküsü Anketi (Pottharst 1990), Ebeveyn-Akran Bağlanma Envanteri (Armsden ve Greenberg 1987), Yetişkinler için Karşılıklı ve Kaçıngan Bağlanma Anketi (West ve Sheldon 1992), Bağlanma Tarzı Anketi (Hazan ve Shaver 1987), Yetişkin Bağlanma Ölçeği (Collins ve Reed, 1990; Collins, 1996), İlişkiler Anketi (Bartholomew ve Horowitz 1991), Geriye Dönük Bağlanma Anketi (Parkes 2006), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-I (Brennan ve ark. 1998), Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri II (Fraley ve ark. 2000) örnek olarak verilebilmektedir.

Yukarıda söz edilen ölçeklerin Türkiye'deki uyarlama çalışmalarına bakılınca, bu araçlar arasında yetişkinler için İlişkiler Ölçeği (Sümer ve Güngör 1999), İlişki Ölçekleri Anketi (Sümer ve Güngör 1999), Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-I (Sümer 2006) ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (Günaydın ve ark. 2005), Bağlanma Senaryosu Değerlendirme Yöntemi (Anafarta-Şendağ 2019), Ana-Babaya Bağlanma Ölçeği'nin (Kapçı ve Küçüker 2006) uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmalarının yapıldığı görülmektedir.

Yukarıdaki ölçekler söz konusu olduğunda bunların arasından sadece davranışsal değerlendirmeyi kapsayan Bağlanma Senaryosu Değerlendirme Yöntemi'nin klinik alanda kullanılabileceği ve öz bildirime dayalı ölçümlerin klinik alanda kullanımının kısıtlı sayıda kaldığı görülmektedir. Ülkemizdeki duruma gelince yetişkin klinik alan söz konusu olduğunda, genel olarak sosyal psikoloji alanında geliştirilmiş olan ölçeklerin kullanıldığı düşünülmektedir. Bu kısıtlılıklardan hareketle, mevcut çalışmanın temel amacı, ülkemize özgü ve klinik psikoloji alanında kullanılabilecek öz bildirime dayalı yeni bir bağlanma ölçeğinin geliştirilmesidir.

YÖNTEM

Bu ölçek geliştirme çalışması 6 aşamadan oluşan bir süreci kapsamıştır. Aşağıda bu aşamaları içeren çalışmalar bulguları ile birlikte ayrı ayrı ele alınmıştır. Çalışmanın etik kurul onayı ilgili üniversiteden alınmıştır. Ortak olarak her çalışmada bilgilendirilmiş onam imzalatılarak gönüllü kişilerden veri toplanmıştır. Uygulamalar her bir çalışmada 10-30 dk arasında değişmiştir. Her bir aşamada normal dağılım içerisinde bulunmayan uç grupta yer alan veriler temizlenerek analizler yapılmıştır. Ölçek geliştirme sürecindeki daha ayrıntılı bilgi edinmek için Varlık'ın (2015) yaptığı "Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi işleme" başlıklı tez çalışmasına ulaşılabilmektedir. Aşağıda ele alınan her bir aşamada araştırmanın amaçları doğrultusunda yapılacak analizlerden önce Z puanlarına göre uç değerlerdeki katılımcılar çıkartılmış, analizlere dâhil edilmemiştir.

İlk İki Aşama

Ölçek geliştirme çalışmasının ilk aşamasında, bir madde havuzu oluşturulması amacıyla, bağlanma konusunda Bolwby (1969, 1973, 1988), Harlow, Ainsworth, Bartholomew ve Horowitz'in çalışmaları ile Kohut (1971) ve Horney'in (1945) kuramları da göz önünde bulundurularak, yetişkin bağlanmasına yönelik çeşitli olası maddeler yazılmıştır. Daha sonra bağlanmayla ilgili olarak alandaki araştırmalarda kullanılan altın standart olan AAI gibi değerlendirme araçları da incelenmiş, ilgisi olabileceği düşünülen maddeler, madde havuzuna eklenmiştir. Sonrasında, alanında uzman 20 öğretim üyesine gidilerek maddelerin anlaşılırlığı ve öneriler değerlendirilmiştir. Yapılan düzeltmelerden sonra "taslak" ölçek 23 açık uçlu madde ile 5'li likert tipi 150 maddeden oluşturulmuştur. Ölçüt geçerliliği ölçümü olarak da Kısa Semptom Envanteri (Derogatis 1992, Şahin ve Durak 1994) kullanılmıştır. Bu amaçla genç yetişkin ve yetişkin örnekleminden oluşan toplam 311 kişilik örneklem kullanılmıştır. Elde edilen veriler, dört ayrı işlemden geçirilerek madde ayıklamaya gidilmiştir. Bu işlemler belirlenirken ölçek geliştirme çalışmalarında kullanılan yöntemlerden yararlanılmıştır (Erkuş 2016, Erkuş 2007). İşlemler sırasıyla şunlardır: 1. Madde toplam korelasyonları, 2. Kısa Semptom Envanteri ile korelasyonlar, 3. Kısa Semptom Envanteri'ne göre oluşturulan uç gruplara göre yapılan seçim, 4. Açımlayıcı faktör analizi.

Dört inceleme tarzından sonra ölçekte "tutulabilecek" olarak tespit edilen maddeler belirlenmiş ve böylelikle 150 maddeden oluşmuş olan "aday ölçek" 96 maddeye indirgenmiştir.

Bu 96 madde üzerinde Temel Bileşenler (Principal Component) yöntemi ve Varimax dönüştürmesi (Varimax rotation) kullanılarak bir faktör analizi yapılmıştır. Grafik (scree plot) incelendiğinde, altı faktörlü bir yapının yeterli olduğu görülmüştür. Faktör yükleri 0.45'in üzerinde olan maddeler alınmıştır.

Bilindiği gibi doğrulayıcı faktör analizi, yapının daha da güçlü bir şekilde ayrışabilmesi için ölçekteki maddelerin ayıklanması amacıyla da kullanılabileceğinden (McIntire ve Miller 2000), açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen bu faktör yapısı, bu kez yine madde seçimi amacıyla, doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur. Yapılan bu analiz sonucunda, var olan 96 maddenin bir kısmının birbirleriyle binişik olduğu gözlenerek, binişik olanlar arasından en uygun olanları seçilmiş ve ölçek sadeleştirilerek 40 maddeye indirilmiştir.

Yeni oluşturulan 40 maddelik ve olumlu kendilik algısı, olumlu anne algısı, olumlu baba algısı, olumsuz kendilik algısı, olumsuz baba algısı olarak isimlendirilen beş faktörlü "aday ölçeğin" Cronbach alpha katsayısı 0,80 olarak bulunmuş, beş faktörlü bu yapının toplam varyansın %47,70'ini açıkladığı saptanmıştır. Söz konusu faktörlerden oluşturulan alt ölçekler kendi içlerinde değerlendirildiklerinde ise "olumlu kendilik algısı" alt ölçeğinin güvenirlik katsayısı 0,86; "olumlu baba algısı" alt ölçeğinin 0,88; "olumsuz kendilik algısı"nın 0,80; "olumlu anne algısı"nın 0,75 ve "olumsuz baba algısı"nın 0,76 olduğu gözlenmiştir. Çalışmanın bu aşamasında ayrıca bir 'olumsuz anne algısı' faktörünün oluşmamış olması dikkati çekmiş olmakla beraber, ölçeğin bu haliyle olgunlaştırılmaya devam edilmesi ve daha sonraki aşamalarda bu konunun yeniden ele alınması kararlaştırılmıştır. Olası açıklamalar olarak, 'olumsuz anne algısı' ile ilgili maddelere katılımcıların tutarlı yanıtlar vermemiş oldukları, bunun bir miktarının örneklem özelliklerine bağlanabileceği düşünülmüştür. Hatırlanacağı gibi 2. aşamadaki örneklem genç yetişkinlerden ve yetişkinlerden oluşan 311 kişidir. Bir olasılıkla bu gruptaki kişilerin olumsuz anne algısına ilişkin değerlendirmelerinde tam bir tutarlılık oluşmamış olabilir; bu durum da faktör analizine bu şekilde yansımış olabilir. Ayrıca, ilgili literatür incelendiğinde, anneye bağlanmanın erken dönemlerde daha güçlü etkiye sahipken, babaya bağlanmanın etkisinin orta çocukluk döneminden sonra daha belirgin olarak görüldüğü bulunduğundan (Grossmann, Grossmann, Fremmer-Bombik, Kindler, Scheurer-Englisch, ve Zimmerman, 2002), bunun da bir açıklama olabileceği düşünülerek, daha sonraki çalışmanın örneklemine daha genç ergenlerin de alınması planlanmıştır. Bu konuyla ilişkili ayrıntılı açıklamalar Birinci Yazar'ın "Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme" başlıklı doktora tezinde ayrıntılı ele alınmıştır (Varlık, 2015). Analizler sonucunda ölçeğe "Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği" adı verilmiştir. Bağlanma kuramında sözü edildiği gibi erken dönem deneyimler temel şemaları oluşturmakta ve kişinin olayları algılayışını belirlemektedir. Bu çalışmada kullanılan "temsil" kelimesinden kasıt, kişinin "anne, baba ve kendilik (arkadaşların gözüyle, kendi gözüyle, diğer yakınların gözüyle algılanan kendilik) algılarıdır. Araştırmacılar anne, baba ve kendilik algısını "temsil" olarak değerlendirmişlerdir (Bkz. Collins 1996). Davranış repertuarımızın algılarımızla şekillendiği ve Bowlby'nin "içsel çalışan modeller (working models)" varsayımından hareketle temsil kelimesinin kullanılabileceği düşünülmüştür. Bu çalışmada zihinsel temsiller sözcükleri, erken dönem şemalar yerine kullanılmıştır.

Ölçeğin bu haliyle geçerlik ve güvenirlik değerlerini görmek amacıyla "üçüncü aşama" adı altında yeni bir örneklemle bir başka çalışma yapılmıştır.

Üçüncü Aşama

Üçüncü aşama çalışmasının örneklemini Ankara, Antalya ve İstanbul illerinde oturan ve rastlantısal olarak kartopu örnekleme yöntemiyle belirlenen yaş ranjı 19-66 arasında değişen (yas ortalaması 29, ss=10,41) 407 kişi oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Yakın İlişkiler Yaşantılar Envanteri (YİYE-I): Brennan ve arkadaşları (1998) tarafından geliştirilmiştir. Yetişkin romantik ilişkilerdeki bağlanmayı ölçtüğü düşünülen, 7 dereceli Likert tipi 36 maddeden oluşan ölçektir. Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmış, "kaygı" ve "kaçınma" olarak anılan iki faktörlü bir yapısı olduğu görülmüştür (Sümer, 2006; Sümer ve Güngör, 1999; Güngör, 2000; Karakurt, 2001) Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,84 olarak bulunmuştur (kaygı için 0,88, kaçınma için 0,84). Bu ölçeğin mevcut araştırmada kullanılmak üzere seçilmesinin sebebi YİYE'nin yetişkinlerde bağlanmayı yakın ilişkilerde ölçen ve yazında sıklıkla kullanılan bir ölçüm aracı oluşudur.

Ana Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ: Parker ve arkadaşları (1979) tarafından, Bowlby'nin (1969, 1973) bağlanma kuramını temel alarak çocuk-ana baba bağlanma örüntüsünü ölçmek üzere geliştirilmiştir. Ölçek, anne ve baba olarak iki ayrı formdan oluşmuş, "ilgi" ve "kontrol boyutlarını kapsamaktadır. Türk kültürüne uyarlama ve güvenirlik, geçerlik çalışmaları Kapçı ve Küçüker (2006) tarafından üniversite öğrencileriyle yapılmıştır. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı Anne formu için 0,86, Baba Formu için 0,89 olarak bulunmuştur. Bu ölçeğin mevcut araştırmada kullanılmak üzere seçilmesinin sebebi ise ABBÖ'nün yetişkinlerde anne ve babaya bağlanmayı ölçen bir ölçüm aracı oluşudur.

UCLA Yalnızlık Ölçeği- UCLA-LS: Bireyin genel yalnızlık derecesini belirlemeye yarayan 20 sorudan oluşan, likert tipi kendini değerlendirme ölçeği olan UCLA Yalnızlık Ölçeği, 10 maddesi anlamsal olarak yalnızlık içermeyen, diğer 10 maddesi de anlamsal olarak yalnızlığı ölçmeye yönelik toplam 20 maddeden oluşmaktadır (Russell ve ark. 1980). Alınan yüksek puanlar bireylerin daha fazla yalnızlık yaşadığını göstermektedir.

Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik ve güvenirlik çalışmaları, Demir (1989) tarafından yapılmıştır. Mevcut çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı 0,86 olarak hesaplanmıştır.

Stres Belirtileri Ölçeği- SBÖ (Stress Audit 4.2-OS): Miller ve arkadaşları (1988) tarafından "geliştirilmiş toplam 70 maddeden oluşan 1-5 likert tipi bir ölçektir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe yaşanan stres belirtilerinin de arttığı düşünülmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlama ve geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılmıştır (Şahin ve Batıgün, 1997 Şahin, Güler ve Basım, 2009). Mevcut çalışmada ise SBÖ'nün toplam güvenilirlik katsayısı α=0,96 olarak oldukça yüksek seviyede bulunmuştur. Bu ölçeğin mevcut araştırmada kullanılmak üzere seçilmesinin sebebi; bir yandan hedeflenen ölçeğin klinik psikoloji alanında kullanılabilecek bir bağlanma ölçeği olması, diğer yandan da ilk madde seçimi araştırmasında kullanılmış olan ve stres belirtilerini ölçen KSE'den farklı bir ölçek olmasıdır.

Kişisel Bilgi Formu: Bu form, katılımcıların, yaş, cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik bilgileri ile yaşam memnuniyetleri ve anne-babalarına/bakım verenlerine yönelik 24 soruyu kapsamaktadır.

BULGULAR

Yapı Geçerliliği

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği, bu aşamada yeni bir doğrulayıcı faktör analizi ile değerlendirilmiştir. Daha iyi uyum indeksleri için ilk etapta, binişen maddeler ile madde faktör yükleri 0,30'un altında korelasyon gösteren maddeler ölçekten çıkartılmış, bu aşamanın sonucunda ölçek 33 maddeye inmiştir. Analiz sonucunda BTZTÖ'nin uyum indekslerinin (ki-kare değeri, CFI, GFI ve RMSA değerleri) kabul edilebilir olduğu gözlenmiştir. Beş faktörün açıkladığı toplam varyans %53 olarak saptanmıştır (Bkz. Tablo 1).

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin alt boyutlarından "Olumlu Baba Algısı", "Olumlu Anne Algısı" ve "Olumlu Kendilik Algısı", güvenli bağlanma temel boyutu olarak; "Olumsuz Kendilik Algısı" ve "Olumsuz Baba Algısı" ise güvensiz bağlanma temel boyutu olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin temel boyutların Cronbach alpha katsayıları, "Güvenli Bağlanma" için α=0,86; "Güvensiz Bağlanma" için α=0,77 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin (boyutların) güvenirlik katsayıları ise şöyledir: "Olumlu Anne Algısı" (6 madde; α=0,81), "Olumsuz Baba Algısı" (4 madde; α=0,70); "Olumlu Baba Algısı" (6 madde; α=0,80); "Olumlu Kendilik Algısı" (8 madde; α=0,76). ve "Olumsuz Kendilik Algısı" (9 madde; α=0,78).

Ölçüt Geçerliliği

Ölçeğin geçerliliğini değerlendirmek üzere bir seri kriter ölçümüyle ilişkisine bakılmıştır. Kriter olarak belirlenen bu ölçekler, daha önce Türkiye için uyarlaması yapılmış olan Yakın İlişkiler Yaşantı Envanteri-YİYE, Anne Babaya Bağlanma Ölçeği-ABBÖ, UCLA Yalnızlık Ölçeği- UCLA-LS ve Stres Belirtileri Ölçeği-SBÖ'dir.

BTZTÖ'nün öncelikle "Güvenli bağlanma" ve "Güvensiz bağlanma" boyutlarının söz konusu kriter ölçümleriyle ilişkisine bakılmıştır. BTZTÖ-Güvenli Bağlanma boyutu beklenildiği üzere UCLA-Yalnızlık Ölçeği ile ($r=-0,34$, $p<0,01$) negatif yönde ve anlamlı bir korelasyon içinde bulunmuştur. YİYE-Kaygı, ABBÖ-Baba aşırı koruma ve Stres Belirtileri Ölçeği (SBÖ) ile korelasyonları ise negatif yönde olsa da anlamlı bulunmamıştır. BTZTÖ-Güvenli bağlanma boyutunun pozitif ve anlamlı ilişki içinde olduğu ölçekler ise ABBÖ-Anne ilgi/kontrol ($r=0,32$, $p<0,01$) ve ABBÖ-Baba ilgi/kontrol alt ölçekleridir ($r=0,44$, $p<0,01$).

BTZTÖ-Güvensiz bağlanma boyutu ise UCLA Yalnızlık ($r=0,30$, $p<0,01$), YİYE-Kaygı ($r=0,43$, $p<0,01$) ve SBÖ ile ($r=0,43$, $p<0,01$) beklendiği yönde pozitif ve anlamlı korelasyonlar göstermiştir. Bu boyutun ABBÖ-Anne aşırı koruma ($r=-0,27$, $p<0,01$), ABBÖ-Baba aşırı koruma ($r=-0,20$, $p<0,01$) ve ABBÖ-Baba ilgi/kontrol ($r=-0,32$, $p<0,01$) ile korelasyonları ise negatif yönde ve anlamlıdır.

BTZTÖ'nin beş alt boyutunun ayrı ayrı söz konusu ölçüt değişkenleriyle ilişkileri değerlendirildiğinde de ortaya çıkan korelasyonlar beklenen yönde çıkmıştır (Bkz. Tablo 2). Tablo 2'de görüldüğü gibi, birbirleriyle ilişkisi bulunan ölçeklerin korelasyon katsayıları 0,10 ile 0,63 arasında değişmiştir.

Dördüncü Aşama

BTZTÖ'nin test-tekrar-test güvenirliğini hesaplamak için, Akdeniz Üniversitesi'nde okumakta olan 63 üniversite öğrencisine ölçek, sınıf ortamında üç hafta arayla tekrar uygulanmıştır. Veri temizleme işleminden sonra örneklem sayısı 60 olarak belirlenmiştir. Örneklemin yaşı 18-29 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 20'dir. Örneklemi oluşturanların % 81,7'si kadın, % 18,3'ü ise erkektir. Test-tekrar test güvenirliği açısından sadece ölçeğin üç hafta arayla aynı kişilere uygulanması söz konusu olduğundan ve cinsiyetle ilgili bir karşılaştırma yapılmadığından dağılımın homojen olması gerekliliği ön planda tutulmamıştır.

Üç hafta aralıkla test-tekrar test çalışmasında, iki uygulama arasındaki korelasyon katsayısı toplam örneklem için $r=0,85$ ($p<0,01$). Alt boyutlar açısından yapılan değerlendirme sonucunda da test-tekrar test korelasyon katsayıları BTZTÖ-Olumsuz Baba için $r=0,68$; BTZTÖ-Olumlu Baba için $r=0,85$; BTZTÖ-Olumsuz Kendilik için $r=0,80$; BTZTÖ-Olumlu Anne için $r=0,77$; BTZTÖ- Olumlu Kendilik için de $r=0,79$ olarak bulunmuştur.

Beşinci Aşama

Yukarıda açıklanan dört aşamadan sonra, önceden planlanmış olduğu gibi, ikinci aşamada 'olumsuz anne algısı'na yönelik bir

Tablo 1. 33 Maddelik Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Faktör Yapısı

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Maddeleri	1.Faktör Olumsuz baba algısı	2.Faktör Olumlu baba algısı	3.Faktör Olumsuz kendilik algısı	4.Faktör Olumlu anne algısı	5.Faktör Olumlu kendilik algısı
7. Babam karamsar bir insandır (dı).	,76				
8. Babam kızgın bir kişidir (ydi).	,71				
9. Çocukluğumda babam yanımdan uzaklaştığında herhangi bir tepki göstermezdim (umursamazdım).	,38				
10. Babam çocukken bana kızdığında hakaret ederdi.	,56				
11. Çocukluğumda babamla oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.		,73			
12. Babam fiziksel olarak yanımda olmasa da kendimi güvende hissederim (dim).		,68			
13. Babam yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).		,82			
14. Babamla beraber olduğumda kendimi mutlu hissederim (dim).		,79			
15. Babama güvenirim (dim).		,23			
16. Babamın benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).		,61			
20. Alıngan bir insanımdır.			,56		
26. Strese girdiğim zaman ağlarım.			,57		
27. Bir sorunla karşılaştığımda ne yapacağımı bilemem ve paniklerim.			,63		
28. Bir sorunla karşılaştığımda sürekli o sorunla nasıl başa çıkacağımı düşünür dururum.			,59		
29. Küçücük bir sorunu büyüttüğüm olur.			,71		
30. Ruh halim çok çabuk değişir.			,55		
31. Karamsar bir insanımdır.			,67		
32. Birine bağlandığımda, onu kaybetmemek için sürekli tetikte yaşarım.			,52		
33.Hayatımda mutlaka her an için kendimi bağlı hissettiğim birilerinin olması gerekir.			,51		
1.Annem iyi niyetli bir insandır (dı).				,52	
2. Çocukluğumda annemle oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.				,68	
3. Zor durumda kaldığımda anneme koşarım (dım).				,78	
4. Annem yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).				,67	
5. Anneme güvenirim (dim).				,62	
6. Annemin benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).				,72	
17. Arkadaşlarım beni güler yüzlü bir insan olarak tanımlar.					,43
18. Arkadaşlarım beni yetenekli bir insan olarak tanımlar.					,66
19. Arkadaşlarım iyi niyetli insanlardır.					,56
21. Dünyada keşfedebileceğim, beni heyecanlandıran çok şey vardır.					,50
22. Ben mutlu bir insanım.					,49
23. Ben uyumlu bir insanım.					,72
24. Ben güvenilir bir insanım.					,31
25. Ben sevilebilir bir insanım.					,37
Her Bir Faktörün Açıkladığı Varyans	%21	%11	%10	%6	%5
Açıklanan Toplam Varyans			%53		
Cronbach Alpha İç tutarlılık katsayısı	,70	,80	,78	,81	,76

Tablo 2. BTZTÖ Alt Boyutların Ölçüt Değişkenlerle Korelasyon Katsayıları (n=407)

BTZTÖ Alt Boyutlar	UCLA-LS Toplam Puan	YİYE Kaçınma boyutu	YİYE Kaygı boyutu	ABBÖ-Anne İlgi/kontrol	ABBÖ-Anne Aşırı koruma	ABBÖ-Baba İlgi/kontrol	ABBÖ-Baba Aşırı koruma	SBÖ Toplam Puan
BTZTÖ Olumsuz Baba	,16**	-,08	,09	-,08	-,02	-,49**	,02	,16**
BTZTÖ Olumlu Baba	-,26**	,01	-,06	,18**	,08	,63**	-,05	-,16**
BTZTÖ Olumsuz Kendilik	,28**	,13**	,50**	-,02	-,33**	-,12**	-,26**	,46**
BTZTÖ Olumlu Anne	-,08	,10*	,09	,44**	-,09	,12**	-,09	,14**
BTZTÖ Olumlu Kendilik	-,40**	-,20**	-,10*	,13**	,06	,19**	,01	-,13*

** p<,01, *p<,05

alt boyutun çıkmaması konusu tekrar ele alınmış ve yeni bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Bu amaçla, ilk aşamada çeşitli kriterlere göre ölçekten çıkarılmış olan ve olumsuz anne algısına yönelik olan maddeler tekrar gözden geçirilerek, toplam 7 madde ölçeğe eklenmiştir. Daha sonra, 40 maddelik bu yeni ölçekle, ergen ve genç yetişkinlerden oluşan, daha heterojen yeni bir örnekleme (N=283) gidilmiş ve yeni bir faktör analizi yapılmıştır. Söz konusu örneklemin yaşı 18-29 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 21'dir. Örneklemi oluşturanların % 76,3'ü kadın, % 23,4'ü ise erkektir.

Kırk (40) maddelik BTZTÖ için temel bileşenler yöntemi ve varimax dönüştürmesi kullanılarak yapılan analizde grafikle (scree plot) incelendiğinde altı faktörün yükünün ve açıkladıkları varyansların daha yüksek olduğu bulunmuştur. Faktör yükleri 0,32'nin üzerinde olan maddeler yoruma esas alınmıştır. Altı faktörün açıkladığı varyanslar Tablo 3'de (Bkz. Tablo 3) verilmiştir.

Bu analiz sonucunda olumsuz anne algısına yönelik olan yedi maddenin yedisinin de aynı faktöre yüklenerek, "olumsuz anne algısı" alt boyutunu oluşturduğu görülmüştür.

BTZTÖ'nin 40 maddelik bu formundaki iki boyutun Cronbach alpha katsayıları ise "Güvenli Bağlanma" için α=0,85; "Güvensiz Bağlanma" için α=0,83 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları ise sırasıyla şöyledir: Olumlu anne algısı 0,81, olumsuz anne algısı 0,83, olumlu kendilik algısı 0,72, olumsuz baba algısı 0,79, olumlu baba algısı 0,86, olumsuz kendilik algısı 0,81.

Altıncı Aşama

Altıncı aşamanın yapılmasının nedeni, o zamana kadar yapılan araştırmalarda kullanılmış olan BTZTÖ'ndeki maddelerin, alt boyutlara göre gruplanarak yazılmış olması ve buna bağlı olarak katılımcıların tepki eğilimlerinin, sonuçları etkileyebilecek bir değişken olma ihtimalidir. Bu nedenle bu son çalışmada maddeler, gruplaşmayı engelleyecek şekilde karışık bir sırada yazılmaya çalışılmış ve madde sırası yeniden düzenlenen bu ölçekle, 264 kişiden oluşan yeni bir ergen-genç yetişkin örneklemine ulaşılmıştır. Aynı çalışma çerçevesinde bu kez kriter ölçümleri olarak, Gilbert ve Allan (1984) tarafından geliştirilen ve Türkçeye çevirisi, güvenilirlik ve geçerliği Şahin ve Şahin (1992) tarafından yapılan Boyuneğicilik Ölçeği de kullanılmıştır. Örneklemin yaşı 18-31 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması 21'dir. Örneklemi oluşturanların %78,8'i kadın, % 21,2'si ise erkektir.

Gerçekleştirilen doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin ki-kare istatistiğinin serbestlik derecelerine oranının; kök ortalama kare yaklaşım hatasının (RMSEA=0,05); normlanmamış uyum indeksinin (NNFI); karşılaştırmalı uyum indeksinin (CFI=0,81); İyilik uyum indeksinin (GFI=0,80) kabul edilebilir düzeylerde olduğu gözlenmiştir. Özetle, ölçek geliştirme aşamalarında uygulanan açımlayıcı faktör analizinde ortaya çıkan 6 faktörlük yapı, altıncı çalışmada yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda tekrarlanmıştır. Ölçeğin son halinde birinci faktörün (olumsuz kendilik algısı) 9 maddeden (2,6,9,19,21,30,32,35,37), ikinci faktörün (olumlu kendilik algısı) 8 maddeden (1,3,5,14,17,24,29,39), üçüncü faktörün (olumlu baba algısı) 6 maddeden (7,13,16,20,27,40), dördüncü faktörün (olumsuz baba algısı) 4 maddeden (4,10,22,36), beşinci faktörün (olumlu anne algısı) 6 maddeden (11,23,25,26,28,33) ve altıncı faktörün (olumsuz anne algısı) 7 maddeden (8,12,15,18,31,34,38) oluştuğu görülmüştür.

TARTIŞMA

Mevcut çalışmada bağlanma konusunda yeni, kültürümüze özgü ve klinik alanda kullanılabilecek bir öz bildirim ölçeği geliştirilmesi planlanmıştır. Var olan bağlanma ölçekleri incelendiğinde genellikle kaygılı, kaçınmalı, korkulu gibi bağlanma tarzları ele alınmışken, yapılan bu çalışmada daha çok Bowlby'nin (1969) bağlanma ve içsel temsiller anlayışına paralel bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. Buna bağlı olarak kişinin kendisini ve temel bakım verenlerini algılayışının ön planda tutulduğu öz bildirime dayalı bir ölçek ortaya çıkmış

Tablo 3. 40 maddelik BTZTÖ'nin Faktör Yapısı

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin Maddeleri	**1.Faktör Olumsuz kendilik algısı**	**2.Faktör Olumlu baba algısı**	**3.Faktör Olumsuz anne algısı**	**4.Faktör Olumlu anne algısı**	**5.Faktör Olumlu kendilik algısı**	**6. Faktör Olumsuz baba algısı**
29. Küçücük bir sorunu büyüttüğüm olur.	,73					
27. Bir sorunla karşılaştığımda ne yapacağımı bilemem ve paniklerim.	,70					
28. Bir sorunla karşılaştığımda sürekli o sorunla nasıl başa çıkacağımı düşünür dururum.	,68					
30. Ruh halim çok çabuk değişir.	,64					
32. Birine bağlandığımda, onu kaybetmemek için sürekli tetikte yaşarım.	,61					
33. Hayatımda mutlaka her an için kendimi bağlı hissettiğim birilerinin olması gerekir.	,57					
20. Alıngan bir insanımdır.	,57					
26. Strese girdiğim zaman ağlarım.	,55					
31. Karamsar bir insanımdır.	,50					
14. Babamla beraber olduğumda kendimi mutlu hissederim (dim).		,77				
15. Babama güvenirim (dim).		,76				
16. Babamın benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).		,73				
13. Babam yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).		,71				
12. Babam fiziksel olarak yanımda olmasa da kendimi güvende hissederim (dim).		,68				
11. Çocukluğumda babamla oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.		,65				
38. Annem, çocukken bana kızdığında beni terk etmekle tehdit ederdi.			,80			
37. Annem çocukken bana kızdığında hakaret ederdi.			,74			
39. Annem çocukken bana kızdığında beni yalnız bırakırdı.			,71			
40. Annem çocukken bana kızdığında onu hasta ettiğimi ya da öldüreceğimi söylerdi.			,67			
35. Annem kızgın bir kişidir (ydi).			,66			
34. Annem karamsar bir insandır (dı).			,50			
36. Çocukluğumda annem yanımdan uzaklaştığında herhangi bir tepki göstermezdim (umursamazdım).			,32			
3. Zor durumda kaldığımda anneme koşarım (dım).				,79		
4. Annem yanımda olmasa bile onun beni onaylayacağını bilirim (dim).				,77		
5. Anneme güvenirim (dim).				,72		
2. Çocukluğumda annemle oynamak ya da ders çalışmak benim için bir zevkti.				,71		
6. Annemin benden beklentileri hayat planlarımı belirler (di).				,43		
1. Annem iyi niyetli bir insandır (dı).				,36		
25. Ben sevilebilir bir insanım.					,72	
23. Ben uyumlu bir insanım.					,71	
22. Ben mutlu bir insanım.					,62	
24. Ben güvenilir bir insanım.					,57	
18. Arkadaşlarım beni yetenekli bir insan olarak tanımlar.					,55	
17. Arkadaşlarım beni güler yüzlü bir insan olarak tanımlar.					,53	
21. Dünyada keşfedebileceğim, beni heyecanlandıran çok şey vardır.					,34	
19. Arkadaşlarım iyi niyetli insanlardır.					,31	
8. Babam kızgın bir kişidir (ydi).						,71
9. Çocukluğumda babam yanımdan uzaklaştığında herhangi bir tepki göstermezdim (umursamazdım).						,70
10. Babam çocukken bana kızdığında hakaret ederdi.						,69
7. Babam karamsar bir insandır (dı).						,66
Her Bir Faktörün Açıkladığı Varyans	%9,76	%9,67	%8,66	%8,57	%7,33	%7,20
Açıklanan Toplam Varyans			%51,19			
Cronbach Alpha İç tutarlılık katsayısı	,81	,86	,83	,81	,72	,79

ve bu yönüyle BTZTÖ, diğer ölçeklerden farklılaşmıştır. BTZTÖ'de "anne-baba ve kendilik algıları" "zihinsel temsil" olarak nitelendirilmiştir.

Ölçeğin oluşturulmasındaki diğer bir motivasyon ise ilgili yazına klinik psikoloji alanında kullanılabilir bir ölçek kazandırmaktır. Sonuç olarak elde edilen boyutların, özellikle klinik psikolojide temel rol oynayan şemalar ve zihinsel süreçlerle örtüşmekte olduğu gözlenmiştir.

Bağlanma Temelli Zihinsel Temsiller Ölçeği'nin alt boyutlarından; olumlu baba algısı, olumlu anne algısı ve olumlu kendilik algısı birlikte, güvenli bağlanma temel boyutu olarak nitelendirilmiştir. Diğer üç alt boyut ise olumsuz anne, olumsuz kendilik ve olumsuz baba algıları olarak isimlendirilmiş ve üçü birlikte güvensiz bağlanma temel boyutu olarak değerlendirilmiştir.

Yapı geçerliği için yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda, 40 maddelik BTZTÖ'nin 6 faktörlü ve varyansın %51'ini açıklayan bir yapısı olduğu gözlenmiştir. Yapılan çeşitli araştırmalarda güvenli ve güvensiz bağlanma boyutlarının güvenirlik katsayılarının 0,72 ve 0,86 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu değerlerle BTZTÖ'nin güvenirlik katsayılarının alanda kullanılan diğer bağlanma ve anne-baba ölçeklerinin katsayıları ile kıyaslandığında tatmin edici olduğu ve uyuştuğu söylenebilir. Üç hafta ara ile yapılan analizler sonucunda, BTZTÖ'nün test tekrar test korelasyon katsayısının da tatminkar olduğu görülmüştür ($r=0,85$, $p<0,01$).

Ayrıca her temel boyut (güvenli/güvensiz) ve alt boyutun geçerliliğinin sınanması için ölçüt geçerliği için yapılan ölçümlerle (UCLA- Yalnızlık Ölçeği, YİYE-I, ABBÖ ve SBÖ) korelasyon analizleri de tümüyle beklenen yönde ve anlamlı bulunmuştur. Örneğin, BTZTÖ'nin "Güvenli Bağlanma" temel boyutu UCLA Yalnızlık Ölçeği toplam puanı ile negatif yönde korelasyon göstermiştir. Güvenli bağlanan bireylerin kendilerini daha az yalnız hissetmesi yazındaki bilgilerle uyumludur (Morsünbül 2014, Demirli 2012, İlhan 2012, Büyükşahin 2001). Yine güvenli bağlanmanın, ABBÖ "Anne ilgi ve kontrol" ve "Baba ilgi ve kontrol" alt boyutlarıyla pozitif korelasyon göstermesi de beklenen bir durumdur. Annesinden ve babasından yeterli ilgi, sıcaklık ve kontrolü alan bireylerin daha yüksek güvenli bağlanma puanlarına sahip olduğu söylenebilir (Sümer ve Anafarta Şendağ 2009, Sümer 2006). Güvensiz bağlanma temel boyutuna bakıldığında ise bu boyutun, UCLA Yalnızlık Ölçeği puanları ve SBÖ toplam puanı ile pozitif yönde ve yüksek bir korelasyon gösterdiği gözlenmiştir. Güvensiz bağlanan bireylerin kendilerini daha yalnız olarak değerlendirmesi ve daha fazla stres belirtileri göstermesi yazındaki araştırma sonuçlarıyla da paralellik göstermektedir (Şirvanlı Özen ve Aktan 2011, Türköz 2007). Bu açıdan, bu korelasyonların beklenen yönde ve anlamlı çıkması ölçeğin geçerliğine ilişkin kanıtlar olarak değerlendirilebilir.

BTZTÖ'nün bir diğer katkısı da babayla bağlanmanın önemine yaptığı vurgu olarak düşünülebilir. Ölçeğin alt boyutlarında hem ilk 33 maddelik hem de son 40 maddelik formlarında babaya bağlanma ile ilgili olumlu ve olumsuz baba algısını temsil eden alt boyutların baskın olarak ortaya çıkışı son yıllardaki baba ve bağlanma alanyazını ile de tutarlı görünmektedir. Bilindiği üzere bağlanma olgusu yaşamın tümü üzerinde etkiye sahip olan önemli bir psikolojik olgudur. Genellikle bağlanmanın ilk olarak anne ile bebek arasında oluştuğu söylenmektedir. Ancak baba faktörünün bağlanma konusundaki önemi yapılan araştırmalarla ortaya çıkmakta, her geçen gün bu konuya ilgi artmaktadır (Hisli Şahin ve ark. 2017, Belsky ve Fearon 2008, Soysal ve ark. 2005, Grossmann ve ark. 2002, Sümer ve Anafarta Şendağ 2009). Oluşturulan BTZTÖ'nde olumlu baba algısı ve olumsuz baba algısı gibi iki büyük faktörün varlığı ve belirleyiciliği dikkat çekicidir. Güven duygusu bir anlamda babanın varlığı, sevgisi, ilgisi, kontrolü ve korumacılıyla ilişkili görünmektedir. Yani güvenli bağlanma anneyle oluşan bağa ek olarak babayla kurulan yakın ilişki ve bağ ile de yordanabilmektedir. Bu anlamda Ölçeğin annenin yanı sıra baba ile bağlanma ile ilgili alt boyutlarının oluşu, yurt dışı yazındaki bilgilerle de tutarlıdır (Soysal ve ark. 2000, Biller 1993, Dodson 1995).

Yurtiçinde BTZTÖ kullanılarak yapılan diğer çalışmaların sonuçları incelendiğinde de ölçeğe ilişkin tutarlı bilgilere rastlanmaktadır. Örneğin; ergenlik dönemindeki 490 bireyle BTZTÖ kullanılarak yapılan bir çalışmada, Ölçeğin alt boyutlara göre Cronbach Alfa değerleri sırasıyla: Olumlu anne algısı için 0,78, olumsuz baba algısı için 0,72, olumlu baba algısı için 0,84, olumlu kendilik algısı için 0,77, olumsuz kendilik algısı için 0,81 olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada, BTZTÖ alt boyutları ile Ergenlik Konuları Ölçeği (EKÖ) alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarının 0,10 ($p\leq0,05$) ile 0,38 ($p\leq0,01$) arasında; Öz Şefkat Ölçeği (ÖŞÖ) alt boyutları arasındaki korelasyon katsayılarının ise 0,11 ($p\leq0,05$) ile 0,62 ($p\leq0,01$) arasında değiştiği bulunmuştur (Andıç 2013).

Bir başka çalışmada, 417 üniversite öğrencisi örneklem olarak ele alınmıştır. Bu çalışmada BTZTÖ dışında kullanılan diğer ölçekler, Kısa Semptom Envanteri, Yaşam Doyumu ve İyilik Halidir. Güvenli bağlanma ile Kısa Semptom Envanteri toplam puanı arasında beklenen yönde negatif anlamlı ($r=-0,28$, $p<0,01$) ilişkiler gözlenirken, güvensiz bağlanmayla da beklenen yönde anlamlı ilişkiler gözlenmiştir ($r=0,54$, $p<0,01$). Aynı çalışmada güvenli-güvensiz bağlanma boyutları ile yaşam doyumu ve psikolojik iyilik hali arasındaki ilişkilere de bakılmış, güvenli bağlanma ile yaşam doyumu ($r=0,40$, $p<0,001$) ve psikolojik iyilik hali ($r=0,42$ $p<0,01$) arasında beklenen yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Güvensiz bağlanma boyutu ile yaşam doyumu ($r=-0,32$, $p<0,01$) ve psikolojik iyilik hali ($r=-0,48$ $p<0,01$) arasında da beklenen yönde negatif ve anlamlı ilişkiler bulunmuştur (Şahin ve Örs-Gevrekçi 2017).

Andıç (2013) tarafından yapılan bir çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerde zihni meşgul eden konular ile bireylerin bağlanma tarzları, sahip olunan öz-şefkat düzeyleri ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler ele alınmıştır. Bu çalışmada ergenlik dönemindeki bireylerin psikolojik sağlık belirtilerini yordayan değişkenlerin arasında BTZTÖ'nin alt boyutları olan olumsuz kendilik algısı, olumsuz baba algısı, olumlu kendilik algısı ve olumlu anne algısı olduğu gözlenmiştir (Andıç 2013).

BTZTÖ kullanılarak yapılan başka bir çalışmada, 41 anksiyete bozukluğu tanısı almış ve 100 tanısı olmayan örneklemde ölçeğin güvenirlik katsayıları yeniden değerlendirilmiştir. BTZTÖ'nin güvenli bağlanma boyutu için elde edilen Cronbach alfa katsayısı 0,86; güvensiz bağlanma boyutu için de 0,77 bulunmuştur. Aynı çalışmada BTZTÖ alt boyutları, Sürekli Kaygı Ölçeği (SKÖ) ve Kısa Semptom Envanteri (KSE) alt boyutları arasındaki korelasyon katsayıları da incelenmiş; birbirleriyle ilişkisi bulunan değişkenlerin korelasyon katsayılarının 0,17 ($p<0,05$) ile 0,67 ($p<0,01$) arasında değiştiği gözlenmiştir (Varlık Özsoy 2015). Aynı çalışmada düşük ve yüksek olmak üzere iki ayrı anksiyete düzeyine sahip gruplar değerlendirildiğinde anksiyetesi düşük ve anksiyetesi yüksek (hasta grup dahil) kişiler, güvensiz bağlanma açısından, anlamlı olarak ve beklenen yönde farklılaşmışlardır (Varlık Özsoy 2015). Bilindiği gibi psikolojik belirtiler ve güvensiz bağlanma arasındaki ilişkiler çarpıcıdır. Bahsedilen çalışmadaki bulgular bu ilişkiyi doğrular niteliktedir. Bu çalışma BTZTÖ'nün klinik örneklemde de uygulanabilirliği açısından önem arz etmektedir.

Tüm bu çalışmaların BTZTÖ için ilk umut verici bulguları içerdiği düşünülmektedir. Sonuç olarak mevcut çalışmada çeşitli örneklemlerle, çeşitli aşamalardan (6 aşama) geçilerek geliştirilen BTZTÖ'nin, bağlanma konusunun ele alınacağı araştırmalarda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

Yapılan analizler sonucunda Ölçek, ilk dört aşamada 33 madde, beşinci ve altıncı aşamalarda 40 madde haline gelmiştir. 40 maddelik son hali düşünüldüğünde, beşinci ve altıncı aşamalardaki örneklemin yaş ortalaması ve ranjı dikkate alındığında ölçeğin yetişkinler için uygun olabileceği söylenebilir.

SONUÇ

Yapılan çalışmalar doğrultusunda, BTZTÖ'nin kabul edilebilir düzeyde geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenmekle birlikte, ilerleyen zamanlarda psikometrik özelliklerinin tekrar çalışılması önerilmektedir. Özellikle ölçüt geçerliliği için bağlanma ölçümü için altın standart olarak kabul edilen AAI'nın kullanılmasıyla daha net bilgiler alınabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışmaların klinik örneklemle de tekrar edilmesinin, ölçeğin ayırıcı özelliğinin olup olmadığı konusunda fikir verebileceği düşünülmüştür.

Kuşkusuz bu ölçek geliştirme çalışmasında, bazı kısıtlılıklarının da olduğundan söz etmek gereklidir. Her aşamada kullanılan örneklemlerde çoğunun üniversite öğrencilerinden oluşması ve katılımcıların büyük bir kısmının büyük şehirlerde yaşıyor olması, oluşturulan ölçeğin daha çeşitli özellikleri olan katılımcılarla kullanılması açısından bir kısıtlılık olabilir. Ayrıca, test tekrar test ölçümünde üç haftalık zaman aralığıyla aynı örnekleme uygulama yapıldığından öncelik, aynı örnekleme kolay ulaşmak olmuştur. Bu sebeple cinsiyet açısından homojen bir dağılım oluşmamıştır. Sonraki çalışmalarda cinsiyet açısından homojen dağılıma dikkat edilmesi önemli olabilir.

Ölçek geliştirmedeki bir başka kısıtlılık da geçerlik kriterleri olarak sadece kendini değerlendirme ölçüm araçlarının kullanılması olabilir. İlgili yazında güvenli bağlanması olan kişilerin prefrontal kortekslerinin daha gelişmiş olduğu ileri sürüldüğünden, daha sonra uygulanacak çalışmalarda ölçeğin geçerliği için beyin görüntüleme tekniği gibi çok daha objektif ölçütlerin kullanılması düşünülebilir.

Özetle, BTZTÖ, test-tekrar test güvenirliği; iç tutarlılığı, yapı ve ölçüt geçerliği değerlendirmelerinden sonra bağlanma konusunu ölçmek amacıyla kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olarak görülmüştür.

KAYNAKLAR

Açık Ö (2008) Evlilik uyumu ve bağlanma stilleri arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.

Ainsworth MDS (1989) Attachment beyond infancy. Am Psychol 44: 709-16.

Ainsworth MD, Blehar MC, Waters E ve ark. (1978) Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation. Hillsdale, NJ: Erlbaum.

Anafarta Şendağ M (2019) Assessment of internalized early attachment experience through scripts: turkish adaptation of the attachment script assessment procedure. Ayna Klinik Psikoloji Dergisi 6: 244-70.

Andıç S (2013) Ergenlik döneminde zihni meşgul eden konularla ilişkili değişkenler: bağlanma tarzları, öz-şefkat ve psikolojik belirtiler. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi: Ankara.

Armsden GC, Greenberg MT (1987) The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. J Youth Adolesc 16: 427-54.

Arslan E (2008) Bağlanma stilleri açısından ergenlerde Erikson'un psikososyal gelişim dönemleri ve ego kimlik süreçlerinin incelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Arslan E, Arslan C, Arı R (2012) An investigation of interpersonal problem solving approaches with respect to attachment styles. Educ. Sci.: Theory Pract 12: 15-23.

Atasoy Z, Ertürk D, Şener Ş (1997) Altı ve on iki aylık bebeklerde bağlanma. Turk Psikiyatri Derg 8:266-79.

Ayaz A, Ayaz M, Perdahlı N ve ark. (2012) Anxiety level, maternal attachment style and family functioning in adolescents' somatoform disorders. Klin Psikiyatr Derg 15:121-8.

Bahadır Ş (2006) Romantik İlişkilerde Bağlanma Stilleri, Çatışma Çözme Stratejileri ve Olumsuz Duygudurumu Düzenleme Arasındaki İlişki. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Bartholomew K, Horowitz LM (1991) Attachment styles among young adults: A test of four-category model. J Pers Soc Psychol 61: 226-44.

Batıgün AD, Büyükşahin A (2008) Alexityhmia: Psychological Symptoms and Attachment Styles. Klin Psikiyatr Derg 11:105-14.

Belsky J, Pasco Fearon RM (2008) Precursors of Attachment Security. In J. Cassidy ve P. R. Shaver (Eds.), Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications (2nd ed., pp. 295-316). New York: Guilford Press.

Beştav FG (2007) Romantik ilişki doyumu ile cinsiyet, bağlanma stilleri, rasyonel olmayan inançlar ve aşka ilişkin tutumlar arasındaki ilişkilerin incelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Biller HB (1993) Fathers and Families Paternal Factors in Child Development. London, Auburn House.

Bowlby J (1969) Attachment and Loss: Vol.1. Attachment. Great Britain. New York: Basic Books.

Bowlby J (1973) Attachment and Loss: Vol. 2. Separation: Anxiety and Anger. New York: Basic Books.

Bowlby J (1988) A secure base: Parent-child attachment and healthy human development. New York: Basic Books.

Brennan KA, Clark CL, Shaver PR (1998) Self report measurement of adult attachment: An integrative overview. J. A. Simpson ve W. S. Rholes, (Ed.), Attachment theory and close relationships içinde (46-76). New York: Guilford Press.

Büyükşahin A (2001) Yakın ilişki kuran ve kurmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli sosyal psikolojik etkenler yönünden karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara Üniversitesi, Ankara.

Collins NL, Reed SJ (1990) Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. J Pers Soc Psychol 58:644-63.

Collins NL (1996) Working models of attachment: Implicationsfor explanation, emotion, and behavior. J Pers Soc Psychol 71:810-32.

Cooper ML, Shaver PR, Collins NL (1998) Attachment styles, emotion regulation and adjustment in adoloescence J Pers Soc Psychol 74: 1380-97.

Crowell JA, Fraley RC, Shaver PR (2008) Measurement of individual differences in adolescent and adult attachment. In J. Cassidy ve P. R. Shaver (Eds.), Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications (2nd ed., pp. 599-634). New York: Guilford Press.

Crowell JA, Treboux D, Gao Y, Fyffe C ve ark. (2002) Assessing secure base behavior in adulthood: Development of a measure, links to adult attachment representations and relations to couples' communication and reports of relationships. Dev Psychol 38: 679–93.

Çakır S (2008) Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına bağlanma düzeyleri ve demografik değişkenler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çamurlu-Keser C (2006) Annenin bağlanma düzeyi ve çocuk yetiştirme sürecinin çocuğun bağlanma düzeyine etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Çeri Ö (2009) Vajinismus tanısı alan kadınlar ve eşlerinde temel bilişsel şemalar ile bağlanma stillerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Dağ İ, Gülüm V (2013) The mediator role of cognitive features in the relationship between adult attachment patterns and psychopathology symptoms: Cognitive flexibility. Turk Psikiyatri Derg 24:240-7

Demir A (1989) UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. Turk Psikol Derg 7: 14–8.

Demirkan S (2006) Özel Sektördeki Yöneticilerin ve Çalışanların Bağlanma Stilleri, Kontrol Odağı, İş Doyumu ve Beş Faktör Kişilik Özelliklerinin Araştırılması. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Ü. Ankara.

Demirli A (2012) The structural relationships of parenting styles, attachment dimensions, loneliness and hope. Maltepe University FEF Journal 1 (2).

Derogatis LR (1992) The Brief Symptom Inventory (BSI), administration, scoring and procedures manual=II. Clinical Psychometric Research Inc.

DiTomasso E, Brannen-McNully C, Ross L ve ark. (2003) Attachment styles, social skills and loneliness in young adults. Pers Individ Dif 53: 303-12.

Dodson F (1995) Çocuk Yaşken Eğilir: Doğumdan Altı Yaşa Kadar Çocuk Bakımı ve Eğitimi. (Çev. S Selvi), İstanbul, Özgür Yayınları.

Eker E (2019) Investigation of the relationship between attachment patterns and depression, self-injury and suicidal behaviour of eating disorders patients. Turkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med 16:192-208.

Erdiman S (2010) Zarar verici davranışları ve özkıyım girişimi olan psikiyatrik hastaların bağlanma biçemi, mizaç özellikleri, dürtüsellik yönünden karşılaştırılması. Uzmanlık Tezi, Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Hastanesi, İstanbul.

Erdoğan FE (2010) Üniversite öğrencilerinde bağlanma biçemleri ve kişilik bozuklukları. Yüksek Lisans Tezi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Erdoğan S (2007) Evlilik uyumu ile psikiyatrik rahatsızlıklar, bağlanma stilleri ve mizaç ve karakter özellikleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı, Ankara.

Ergin BE (2009) Kişilerarası problem çözme davranışı, yetişkinlerdeki bağlanma biçimleri ve psikolojik rahatsızlık belirtileri arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi.

Ergin BE, Dağ İ (2013) The relationships among interpersonal problem solving behaviors, adult attachment patterns, and psychological symptoms. Anadolu Psikiyatri Derg 14: 36-45.

Erkuş A (2016) Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-1. Pegem Akademi Yayınevi.

Erkuş A (2007) Ölçek geliştirme ve uyarlama çalışmalarında karşılaşılan sorunlar. Türk Psikoloji Bülteni 13: 17.

Fraley RC, Waller NG, Brennan KA (2000) An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment. J Pers Soc Psychol 78: 350-65.

George C, West M (2001) The development and preliminary validation of a new measure of adult attachment: the Adult Attachment Projective. Attach Hum Dev 3: 30–61.

Gilbert P, Allan S (1994) Assertiveness, submissive behaviour and social comparison. Br J Clin Psychol 33: 295-306.

Grossmann K, Grossmann KE, Fremmer-Bombik E ve ark. (2002) The uniqueness of the child-father attachment relationship: Fathers' sensitive and challenging play as a pivotal variable in a 16-year longitudinal study. Soc Dev 11: 307-31.

Günaydın G, Selçuk E, Sümer N ve ark. (2005) Ebeveyn ve arkadaşlara bağlanma envanteri kısa formunun psikometrik açıdan değerlendirilmesi. Türk Psikoloji Yazıları 8: 13-28.

Gündüz B (2013) The contributions of attachment styles, irrational beliefs and psychological symptoms to the prediction of cognitive flexibility. Educ. Sci.: Theory Pract 13: 2071-85.

Güngör D (2000) Bağlanma stillerinin ve zihinsel modellerin kuşaklararası aktarımında anababalık stillerinin rolü. Yayınlanmamış Doktora Tezi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara Üniversitesi, Ankara.

Hamarta E (2004) Attachment theory. Anadolu University Journal of Faculty of Education 14: 53-66.

Hazan C, Shaver P (1987) Romantic love conceptualized as an attachment process. J Pers Soc Psychol 52: 511-24.

Hisli Şahin N, Pekel Uludağlı N, Gevrekci A ve ark. (2017) Baba-çocuk etkileşimi ve çocuğun ruh sağlığı. Çocuğumuzun Ruh Sağlığında Önemli Aktörler (pp.54-70), Ankara: Neyir Matbaacılık.

Horney K (1945) Our Inner Conflicts. NewYork: WW Norton.

İlhan T (2012) Loneliness among university students: Predictive power of sex roles and attachment styles on loneliness. Educ. Sci.: Theory Pract 12: 2377-96.

Kapçı G, Küçüker S (2006) The parental bonding instrument: evaluation of psychometric properties with turkish university students. Turk Psikiyatri Derg 17:286-95.

Kankotan ZZ (2008) The role attachment dimensions, relationship status, and gender in the components of subjective well-Being. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Karakurt G (2001) The impact of adult attachment styles on romantic jealousy. Yayımlanmamış yuksek lisans tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Universitesi.

Keklik İ (2011) Relationships of attachment styles and gender, personal meaning, depressiveness and trait-anxiety among college students. Hacettepe University, Education and Science 36:159.

Kesebir S, Özdoğan Kavzoğlu S, Üstündağ MF (2011) Attachment and psychopathology. Psikiyatr Guncel Yaklasimlar 3:321-42.

Kohut H (1971) The Analysis of the Self. New York, International Universities Press.

Main M, Kaplan N, Cassidy J (1985) Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to level of representation. Monogr Soc Res Child Dev 50: 66-104.

McIntere SA, Miller LA (2000) Foundations of Psychological Testing, Boston: McGraw Hill.

Miller LH, Smith AD, Mahler BL (1988) The Stress Audit Manual, Brookline.

Morsünbül Ü (2014) The association of internet addiction with attachment styles, personality traits, loneliness and life satisfaction. Int J Human Sci 11: 357-72.

Morsünbül Ü, Tümen B (2008) The relationshıp between identity and attachment in adolescence: An investigation through identity status and attachment styles. Turk J Child Adolesc Ment Health 15: 25-31.

Mikulincer M, Florian V (1998) The relationship between adult attachment styles and emotional and cognitive reactions to stressful events. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), Attachment theory and close relationships (pp. 143–65). The Guilford Press.

Onur N (2006) Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ile atılganlık düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Marmara Üniversitesi İstanbul.

Oral N (2006) Yeme tutumu bozukluğu ile kişilerarası şemalar, bağlanma stilleri, kişilerarası ilişki tarzları ve öfke arasındaki ilişkilerin incelenmesi, Yayınlanmamış doktora tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Özer M (2011) Suçluluk-utanç, bağlanma, algılanan ebeveynlik (anne) tarzı ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Savunma Bilimleri Enstitüsü, Kara Harp Okulu, Ankara.

Parker G, Tupling H, Brown LB (1979) A parental bonding instrument. Br J Med Psychol 52:1-10.

Parkes CM (2006) Love and Loss, The Roots of Grief and Its Complications. London and New York: Routledge, Taylor & Francis Group.

Pazvantoğlu O, Karabekiroğlu K, Sarısoy G ve ark. (2011) The relationship of adult ADHD and attachment style. Anadolu Psikiyatri Derg 12: 274-9.

Pottharst K (1990) Explanations in Adult Attachment. New York: Peter Lang.

Russell D, Peplau LA, Cutrona CE (1980) The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. J Pers Soc Psychol (39):472-80.

Sabuncuoğlu O, Berkem M (2006) Relationship between attachment style and depressive symptoms in postpartum women: Findings from Turkey. Turk Psikiyatri Derg 17:252-8.

Salahur E (2010) Üniversite öğrencilerinin geriye dönük olarak çocukluklarında algılamış oldukları ebeveyn kabul veya reddinin yetişkin bağlanma biçimleri ve depresif belirtiler ile ilişkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Saya P (2006) The relationship between attachment styles and perfectionism in high school students. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Seven S (2006) 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerileri İle Bağlanma Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yazar Notu: *Bu çalışmanın bir kısmı ilk yazarın iki aşamalı doktora tez çalışmasının (Varlık Özsoy (2015) Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara) ilk aşamasını içermektedir.*

Soysal AŞ, Bodur Ş, İşeri E ve ark. (2005) Attachment process in infancy: A review. J Clin Psy 8:88-99

Sözügeçer Z (2011) Çocuklardaki davranış problemlerinin bağlanma stilleri, aile işlevleri ve anne kabul algıları açısından incelenmesi. Yayımlanmış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Sümer N (2000) Yapısal eşitlik modelleri: Temel kavramlar ve örnek uygulamalar. Türk Psikoloji Yazıları 3: 49-74.

Sümer N (2006) Categorical and dimensional comparison of the adult attachment measures. Turk Psikol Derg 21: 1-22.

Sümer N, Anafarta Şendağ M (2009) Attachment to parents during middle childhood, self-perceptions, and anxiety. Turk Psikol Derg 24: 86-101.

Sümer N, Güngör D (1999) Psychometric evaluation of adult attachment measures on Turkish samples and a cross-cultural comparison. Turk Psikol Derg 14: 71- 106.

Şahin NH, Batıgün AD (1997) Job satisfaction and stress in health personel. Turk Psikol Derg 12: 57-71.

Şahin NH, Durak A (1994) The validity, reliability and factorstructure of the brief symptom ınventory (BSI). Turk Psikiyatri Derg 31: 44-56.

Şahin NH, Güler M, Basım HN (2009) The relationship between cognitive ve intelligence, emotional intelligence, coping and stress symptoms in the context of type a personality pattern. Turk Psikiyatri Derg 20:243-54

Şahin NH, Ors-Gevrekçi A (2017) A Study on the Functionality of Shame and Guilt Feelings Based on Attachment Types, Paper presented at the 8th Işık Savaşır Clinical Psychology Symposium, Ankara, 5-6 May 2017.

Şahin NH, Şahin N (1992) Adolescent guilt, shame, and depression in relation to sociotropy and autonomy. The World Congress of Cognitive Threapy, Toronto, June 17-21.

Şirvanlı Özen D, Aktan T (2010) Attachment and being in bullying system: Mediational role of coping strategies. Turk Psikol Derg 25: 101-13.

Thompson RA (2002) Attachment theory and research. In Child and Adolescent Psychiatry, 3rd Ed. (Ed M Lewis):164-172. Philadelphia, Lippincott Williams Wilkins.

Tolan Ö (2002) Üniversite örencilerinde kaygı belirtileri ve bağlanma biçimleri ile kişilerarası şemalar arasındaki ilişkiler. Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tutarel-Kışlak Ş, Çavuşoğlu Ş (2006) The relationships among marital adjustment, attachment styles, attributions and self-esteem. Aile ve Toplum Dergisi 9: 61-8.

Türe H (2013) Factors affecting the level of social anxiety among medical students, parental bonding and adult attachment styles Anadolu Psikiyatri Derg14: 310-7

Türköz Y (2007) Okulöncesi Çocuklarda Bağlanma Örüntüsünün Kişilerarası Problem Çözme ve Açık Bellek Süreçlerine Etkisi. Doktora Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara Üniversitesi.

Uluç S, Öktem F (2009) Assessment of secure base script in preschool children. Turk Psikol Derg 24: 69-83

Van IJzendoorn MH (1995) Adult attachment representations, parental responsiveness, and infant attachment: A meta-analysis on the predictive validity of the Adult Attachment Interview. Psychological Bulletin 117: 387– 403.

Varlık Özsoy (2015) Bağlanma, Anksiyete ve Bilgi İşleme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Waters HS, Waters E (2006) The attachment working models concept: Among other things, we build script-like representations of secure base experiences. Attach Hum Dev 8: 185–97.

West M, Sheldon-Keller A (1992) The assessment of dimensions relevant to adult reciprocal attachment. Can J Psychiatry 37:600-6.

Yaka Aİ (2011) Bağlanma, erken döneme yönelik şemalar, öz-yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi: Ankara.

Copyright of Turkish Journal of Psychiatry is the property of Turk Psikiyatri Dergisi and its content may not be copied or emailed to multiple sites or posted to a listserv without the copyright holder's express written permission. However, users may print, download, or email articles for individual use.